

(koje može biti sadržano i u tradiciji), taj dokazuje samo svoj pritativizam i svoju nepodobnost za upravljanje. Ilija Rađević ima htijenja za desetoro, njegovo je htijenje opako, proročko i svetačko, ali vrijeme čuda niti je kada bilo, niti će biti. Pred Ilijom i njegovim istomišljenicima niti se otvorilo more, niti se uvišestručio hljeb – glad je ostala glad, a bijeda bijeda. Komaninova prozno-dramska snaga je u tom jednostavnom prikazivanju promjena i njihovog razvitka, i tu je i njegova prednost u odnosu na slične poduhvate vezane za 1948. godinu. Ali ona krajnja prednost je u odnosu prema jeziku – po tome je Žarko Komanin pisac profesionalac, suprotno mnogima koji bi se mogli okrstiti ipak kao dobri amateri.

LJUBIVOJE RŠUMOVIĆ, »IMATE LI RŠUMA?«, »Znanje«, Zagreb 1983. Piše: Vjekoslav Boban

Nakon dvadesetak zbirki pjesama, Ljubivoje Ršumović se potrudio da publici podastre i svoj prvi roman, koji je, po svojim vanjskim obilježjima, logičan nastavak njegovog bogatog opusa. Naime, Ršumovićeva se dosljednost izražava na dva plana – ekspresivnom i rodovskom; te u samoj namjerenosti romana kao i njegovih prijašnjih dijela, a koja se može determinirati krilaticom »za djecu i odrasle«, bolje rečeno, u ovom slučaju, »omladinskim romanom«. Ako se spregnu gornje dvije značajke, tj. »omladinski roman« i »ekspresivnost«, onda u rezultatu možemo očitati slijedeće karakteristike Ršumovićevog izraza: konciznost, jednostavnost, upotreba žargona, dosjetke i ironije koja katkada prelazi u jetku satiru. Međutim, treća značajka ili uporaba poezije (rodovska) u romanu koliko veže potonji s prijašnjim Ršumovićevim književnim radom, toliko se od njega odvaja svojom *diferentia specifica*.

Alternativnost proznih i pjesničkih djelova u romanu *Imate li Ršuma?* čvrsto je spregnuta s dvije tematske temporalno određene razine. Reprezentirane pjesme egzistiraju samo u odjescima koji su vezani za prošlost, odnosno piševo djetinjstvo i momaštvo, dok ih na razini sadašnjosti nema. Osim toga, navedene pjesme imaju trostruku kontrastivnu ulogu: interpretacijsku, autobiografsku i fabulotvornu. Autor pomoću njih interpretira određene događaje, ili pak njih same interpretira. Nadalje, one mu služe kao dokument (autobiografski) razvoja glavnog lika, te kao subjektivističke ilustracije (neautobiografski) pjesničkih stremjenja onog vremena. I na kraju, jedino one čine relevantno vezivno tkivo (fabulotvorno) različitih doživljaja na historijskoj razini, dok im je na obje razine zadatak da usporo razvoj radnje, to jest povećaju napetost. Upravo zbog toga pjesnički djelovi u *Imate li Ršuma?* imaju mnogostruku važnost u strukturi samog romana, a samim tim i za sudbinu cijelog djela. Na žalost, tu je Ršumović podbacio. Kvaliteta tih pjesama je ispod njegove šarmantne prosječnosti u prijašnjim knjigama pjesama, pa i kad bi se one promatrale samo kao ornament u romanu, što je gotovo nemoguće, morali bismo ih istaći kao mjesto gdje se ispoljava drastičan pad u literarnoj kvaliteti djela. No, ono što ih spasava od književnog kraha jeste činjenica da su saopćene kao dio tematike koja je provedena na historijskoj razini – a to bi značilo da je mladi Lj. R. bio loš pjesnik.

Na aktuelnoj, suvremenoj razini egzistira priča o tome kako je centralni lik, Ršum, izazvao tuču u kojoj pogiba jedan sudionik, sam sudski proces i odlazak na izdržavanje kazne. Na toj razini, i samo na toj razini, pisac je, shodno romantičnoj romaneskosti, dao glavnog junaka kao *homo duplex-a*. Taj čin i postupak uvođenja pjesama sprečavaju nas da to djelo strpamo u ladicu autobiografskog romana. Inače, cijeli roman je napisan u *ich formi*, pa je Ršumović do kraja iskoristio pravo nepouzdanog pripovjedača, te se za sve nedorečenosti aktuelne priče, koja jest svojevrsna natpriča, mora potražiti razlog u motivaciji, motiviranosti sintezizacije historijske i suvremene razine djela. Ono što čini svojevrsnu vezu između ta dva nivoa jesu likovi iz »natpriče« i aluzije na pojedine situacije koje se reverzibilno odnose na aktuelni nivo. Na primjer, neka situacija pokazat će se opasnom zato što je nekad slična situacija bila opasna, itd. Na taj način vjerovanje u opetovanje stvarnosti postaje uzrok zašto pisac daje niz priča, potpriča, koje, po njemu, imaju funkciju objašnjavanja cijele natpriče. I više od toga. Naime, Ljubivoje Ršumović *implicite* i *explicito* želi dokazati da je natpriča rezultat svih potpriča, tj. da je glavno lice »névino« završilo u zatvoru samo zato što je pjesnik i što je nekad bio na omladinskim radnim akcijama.

I dok je literarnost Ršumovićevih proznih dijelova kvalitetnija od pjesničkih, ovdje se nameće pitanje idejne ispravnosti provođenja motivacijskog postupka. Neumitnost koju je Lj. R. htio pokazati kroz sintezizaciju prošlosti i sadašnjosti pomoću prikazivanja nekih davnih događaja, u kojima nije uspio ocrtati karakterne »odlike« glavnog lika, a koje su relevantne za uzročno-posljedičnu opravdanost »natpriče«, dovele su do toga da nam se taj roman čini skupom sumnjivo povezanih epizoda.

Zaista je šteta što se tako kompleksna struktura romana *Imate li Ršuma?* rasplinula uslijed piševe »nelogičnosti«, možda baš zbog uporabe autobiografskih elemenata. U suprotnom slučaju, prihvaćanje poante tog omladinskog romana, ako je didaktički promatramo, jeste vanknjiževna, anti-propaganda omladinskim radnim akcijama. Zato pisac ovih redova ne preporučuje roman *Imate li Ršuma?*

u međuvremenu

XV FESTIVAL JUGOSLOVENSKE POEZIJE MLADIH U TITOVOM VRBASU

Piše: Aleksandar Nogo

Krajem maja u Titovom Vrbasu je, po petnaesti put, održan festival jugoslovenske poezije mladih. U dva dana opterećena programima, vrbaskim učenicima i radnicima predstavila su se 24 mlada pesnika, koje je žiri izabrao za finaliste festivala, iz različitih krajeva Jugoslavije, kao i dosadašnji pobjednici i nekoliko gostiju festivala.

Pobjednik XV festivala poezije mladih je Tatjana Lukić, mlada pesnikinja iz Osijeka. Pored ove, na festivalu je dodeljeno još nekoliko nagrada. Posebno su nagrađene pesme o Titovom Vrbasu, nastale u vremenu trajanja festivala, kao i jedna pesma inspirisana revolucionarnom tematikom. Mada je žiri isticao da je kvalitet prispelih pesama ujednačen, čini nam se da je to samo fraza koja se ponavlja od festivala do festivala, a da poezija mladih zah-teva određenije i kvalifikovanije sudove.

Prvog dana festivala pesnici su posetili radne organizacije, škole i mesne zajednice opštine Titov Vrbas, a gosti i dosadašnji pobjednici festivala na platu ispred Doma kulture, priredili su MITING POEZIJE mnogobrojnim okupljenim šetačima, žiteljima Titovog Vrbasa.

Drugog dana oko »okruglog stola« kritike okupilo se nekoliko mladih književnih kritičara, koji su pokušali da odrede status i perspektive mlade jugoslovenskog pesništva. Od više pozvanih književnih kritičara, tribini kritike prisustvovala su samo četiri kritičara, dok su još dva priložila svoje tekste na okvirnu temu »Mlade jugoslovensko pesništvo – status i perspektive«. Da je teško odrediti koje je i kakvo mlade jugoslovensko pesništvo, pokazalo se i ovoga puta, jer se ostalo na teoretisanju, generalisanju na evropskom nivou, pozivanju na evropske kritičare i pesnike, gotovo bez ulazanja u nacionalne tradicionalne okvire i uzore. Pokušaj da se stvore modeli kojima bi odgovarali pojedini pesnici, kao i izdvajanje reprezentanata za »uočene« modele, nisu uspjeli, nisu čak ni provocirali prisutne, zbog svoje neodređenosti, neubedljivosti, a čvrstim zaklanjanjem za autoritete potegnutih imena i citata. Čuli smo puno opštepoznatih teorijskih i kritičarskih stavova i odrednica Huga Fridriha o modernoj lirici, njenoj tamnosti, disonantnosti i abnormalnosti, o depersonalizaciji, grotesknosti i fragmentarnosti moderne poezije, odnosno o njenoj koncentraciji i svesti o formi, o njenoj magiji i apstrakciji, o prekidu sa tradicijom, o dehumanizaciji i diktatorskoj i vidovitoj mašti savremenog pesništva; kako je to monološko pesništvo, izricanje neizrečenoga i neobičnosti, sugestivno a ne razumljivo pesništvo. Dobro, moderna poezija sve to jeste ili nije, a na navedene zaključke Huga Fridriha pozivaju se gotovo svi oni koji pokušavaju da pesništvo moderniteta koliko-toliko približe i pojasne, smeste u nekakve krugove delovanja. Ali, nedostajalo nam je komparativno poređenje (sa svim svojim nedostacima) našeg mladeg pesništva prema našoj starijoj tradiciji, pa prema evropskoj tradiciji. Nisu postavljani odnosi ni prema našoj višenacionalnoj pesničkoj tradiciji i praksi (srpska prema hrvatskoj, slovenačkoj, makedonskoj književnosti, odnosno prema književnosti naroda i narodnosti u našoj sredini, recimo ovde u Vojvodini). Sve to je nedostajalo ovakvom jednom skupu, kao i imena mladih i mladih pesnika i kritičara, ako ni zbog čega drugog, onda bar zbog informisanosti i zainteresovanosti publike, koju su, uglavnom, činili gosti i učesnici festivala.

Sve u svemu, samo još jedan festival u dugom nizu, a koji bi se mogao izdvojiti jedino svojim jubilarnim obeležjem.

OSVRT NA INFORMISANJE RADNIKA U UDRUŽENOM RADU U DRUGIM SREDINAMA I SAP VOJVODINI

Piše: Mirosljub Radojković

Namera nam je da u okviru ovog osvrta iznesemo neka saznanja do kojih se došlo u istraživanju informisanja radnika u udruženom radu u različitim sredinama SFR Jugoslavije. Prezentiranje takvog iskustva samo po sebi je vrlo obiman i težak posao. Zadatak da se u celosti prezentira slika stanja kao što je u naslovu data, prevazilazilo bi i mogućnosti rada i mogućnosti jednog autora. Naime, bilo bi potrebno maltene posebno istraživanje u kojem bi se došlo do evidencije svih izvršenih istraživanja, do postojećih istraživačkih izveštaja i u kojem bi se morala izraditi posebna metodologija za uporedno iskazivanje već utvrđenih činjenica. Stoga ćemo se u ovom osvrtu zadržati na iskazivanju podataka i njihovom komentaru, u obimu i na primerima koji su autoru u ovom trenutku dostupni.